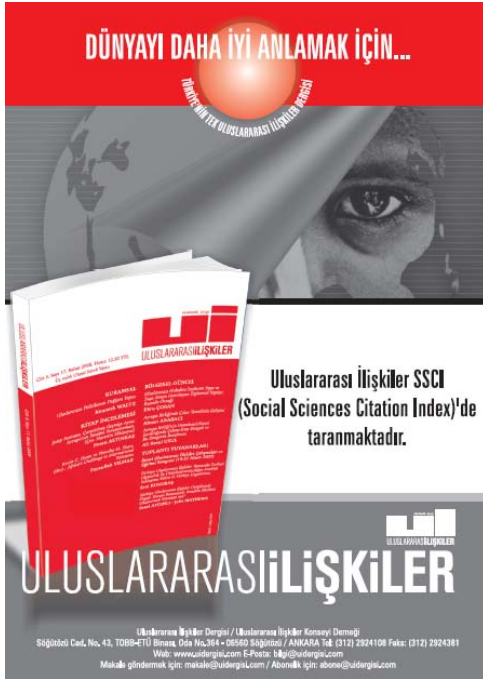

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi

Barry Buzan

Prof., London School of Economics

Bu makaleye atıf için: Buzan, Barry, “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Ulusallararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 107-123.

Bu makalenin tüm hakları Ulusallararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Ulusallararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Ulusallararası İlişkiler Konseyi Derneği | Ulusallararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi

Barry BUZAN*

ÖZET

Güvenlikleştirme, bir şeyin değerli kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak inşa edilmesi ve buna mukabil alınan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır. Güvenlik dışılaştırma ise, daha önce tehdit olduğu kabul edilen bir şeyin artık tehdit olarak inşa edilmemesidir. Makale, askeri sektördeki güvenlikleştirmenin temel eğilimlerinde yaşanan değişimleri dört farklı dönem çerçevesinde incelemektedir: 1945'te biten klasik Avrupa büyük güç dönemi, Soğuk Savaş, Soğuk Savaş sonrası dönem ve 11 Eylül 2001 sonrası. 11 Eylül sonrası dönemde, güvenlikleştirmenin klasik devlet-merkezli çerçevesinden daha farklı aktörlerin ve referans konularının yer aldığı bir askeri güvenlik gündemine doğru değiştiğini görülmektedir. Güvenlikleştirmenin bu çerçevesinin sürekliliğini değerlendirmek için çok erken olsa da, bunun önceki dönemlerden keskin bir şekilde farklılaştığı ve daha fazla şiddet yapısı içerdiği kesindir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlikleştirme, Güvenlik Dışılaştırma, Askeri Sektör, Teröre Karşı Savaş, Güvenlikleştirmenin Küreselleşmesi

The Changing Agenda of Military Security

ABSTRACT

Securitization is the construction of something as an existential threat to a valued referent object, which is used to support exceptional measures taken in response. Desecuritization occurs when something previously accepted as a threat is no longer constructed as one. The article examines the changes in the main patterns of securitization in the military sector across four distinct periods: the classical European great power era ending in 1945, the Cold War, the post-Cold War period, and post-September 11 2001. In the post-September 11 period, it is seen that securitization moved away from classical, state-centric framework of securitization and towards one with much more mixed set of actors and referent objects. Though its is too early to assess the durability of this framework of securitization, it is certain that it differs starkly from the previous periods and involves more structures of violence.

Keywords: Securitization, Desecuritization, Military Sector, War of Terror, Globalization of Securitization

---

* Barry Buzan, Prof., London School of Economics, Londra. E-posta: b.g.buzan@se.ac.uk
Makalenin İngilizceden Türkçeye tercümesi Burcu Yavuz tarafından yapılmıştır. Orjinali için bkz., Brauch et. al, Globalization and Environmental Challenges, s. 553-560.

Giriş

Bu bölüm, askeri güvenliğin değişen gündemine güvenlikleştirme teorisinin analitik bakış açısından bakmaktadır.¹ Bölüm, belirli bir dönemdeki askeri tehditlerin tarafsız bir değerlendirmesiyle değil, nelerin başarılı bir şekilde tehdit olarak inşa edildiği ve askeri sektördeki bu inşa sürecinin temel modellerindeki değişikliklerin incelenmesiyle ilgilenmektedir. Güvenlikleştirme, bir şeyin, değerli olduğu kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak kurgulanması ve bu kurgulamanın buna mukabil alınan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır. Güvenlikleştirme girişimleri, yaygın başarı sağlayabilir ve sürekli olabilir (örneğin, 1947 sonrasında Batı'daki komünist/Sovyet tehdidi), sınırlı bir başarı sağlayabilir (ABD'nin Irak'ı tehditleştirmeye yönelik son girişimi) veya başarısızlığa uğrayabilir (ABD'de Vietnam Savaşı'na yönelik desteğin azalması). Güvenlik dışılaştırma, daha önce tehdit olarak kabul edilen bir şeyin artık tehdit olarak inşa edilmemesidir (örneğin, Soğuk Savaş'ın bitişi). Bu teorik perspektiften bakıldığında, hayret verici olan, son yıllarda askeri sektördeki güvenlikleştirme modellerinin oldukça sık ve keskin bir şekilde değişmiş olmasıdır.

Geleneksel konumdan farklı olarak, askeri sektördeki her şeyin zorunlu olarak güvenlikle ilgili olmadığı belirtilmeye değerdir. 1990'ların başından beri, birçok Batı Avrupa devleti, varlıklarına yönelik askeri tehditlerle yüzleşmemiştir. Bununla birlikte, önemli miktarda silahlı kuvvete sahip olmaya devam ederler ve bu kuvvetleri askeri ilişkilerden ziyade ekonomik ve siyasi ilişkileriyle bağlantılı işlevlerde sık sık kullanırlar. Danimarkalı, İngiliz ve Japon birliklerin, Asya veya Afrika'da barışı koruma operasyonlarına katılmalarının, ülkelerinin varlıklarına yönelik tehditlerle değil, uluslararası görevlerinin sıradan siyasetiyle bağlantısı bulunmaktadır. AB ülkeleri gibi güvenlik toplumunda yaşayan ülkeler için, askeri faaliyetlerin oldukça önemli bir kısmı, güvenlikten ziyade, siyasi alana girmektedir. Eski Yugoslavya'nın bazı kısımlarında görev alan Avrupa birliklerinin, geleneksel Alman veya İtalyan ulusal güvenlik anlayışıyla hiçbir surette ilgisi bulunmamaktadır. Daha ziyade, bu birlikler, Balkanları AB'ye yaklaştırmaya yönelik daha geniş bir proje kapsamında siyasi işlevler üstlenmektedirler. Ordunun geleneksel güvenlik işlevleriyle bağlantısının kesilmesi, Avrupa'da (ve giderek artan bir şekilde Japonya'da) ABD'de olduğundan daha fazla telaffuz edilmektedir. Bu durum, bazı yazarların Avrupa'nın ABD'den gittikçe artarak ve daha derin

¹ Barry Buzan et al., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder-Londra, Lynne Rienner, 1998; Ole Wæver et al., *Politics of Security: A Comprehensive Framework of Analysis*, Boulder CO, Lynne Rienner, 2008.

bir şekilde farklılaştığını yansıtan Venüs ve Mars'ın karşı karşıya olduğu benzetmesinin bir parçasını oluşturmaktadır.²

Güvenlikleştirme, dış tehditlere yoğunlaştığında, askeri güvenlik temel olarak, bir taraftan aktörlerin ellerinde tuttukları saldırma ve savunmaya yönelik gerçek imkân ve kabiliyetler ile diğer taraftan birbirlerinin imkân ve kabiliyetleri ile niyetlerine yönelik algılamaları arasında iki aşamalı bir etkileşim haline gelir. Böylece, güvenlikleştirme, uçlardan birinde yer alan savaştan, askeri rekabetten geçerek diğer uca yaklaşıldığında, silahların denetimi ve silahsızlanmaya kadar her şeyi içermiş olur. Realist teorinin tam oluşmamış biçimleri bir tarafa bırakılırsa, dış askeri imkân ve kabiliyetlerle bunların güvenlikleştirilmesi arasında kesin bir bağlantının olmadığı söylenebilir. Örneğin, demokrasi ve barış ile ilgili literatür, demokratik devletlerin birbirlerinin askeri yeteneklerinden korkmadıkları düşüncesi üzerine kuruludur.³ Bu sebeple, münferit askeri yeteneklerin varlığı durumunda dahi güvenlik dışılaştırma mümkündür.

Bununla birlikte, askeri yeteneklerin münferit olması, güvenlikleştirme için potansiyel yaratır. Elitler ve halklar, diğer devletlerin askeri yeteneklerini tehdit olarak değerlendirmeye başladıklarında, devletler arası ilişkiler askeri güvenlik ikilemini ortaya çıkarır. Bu ikilem, bir taraftan askeri teknolojilerin yayılması, silahlanma yarışları ve savunma ve caydırmaya yönelik ulusal politikalarla, diğer taraftan bu ikilemi azaltmaya yönelik silahların denetimi ve azaltılması, saldırmacı olmayan savunma politikaları ve bazen ittifakları da içerir.⁴ Bu ikilem, ilgili aktörlerin bazılarının veya tamamının devlet olmaması durumunda da geçerlidir. Askeri ilişkiler güvenlikleştirildiği zaman, gündem, ilgili aktörlerin ellerinde tuttuğu güç araçları, bu araçları kullanmaya yönelik stratejileri ve göreceli olanaklarındaki değişimin hızı ve yönü tarafından belirlenir. Askeri gündemin, kendine

---

² Robert Kagan, "Power and Weakness", *Policy Review*, Cilt 113, 2002, s.1-29; Robert Kagan, *Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, Londra, Atlantic Books, 2003.

³ Michael Doyle, "Liberalism and World Politics", *American Political Science Review*, Cilt 80, No 4, Aralık 1986, s.1151-1163; John R. Oneal ve Bruce Russett, "The Kantian Peace: the Pacific Benefits of Democracy, Interdependence and International Organizations, 1885-1992", *World Politics*, Cilt 52, No 1, 1999, s.1-37; Steve Chan, "In Search of Democratic Peace: Problems and Promise", *Mershon International Studies Review*, Cilt 41, No 1, 1997, s. 59-91; Raymond Cohen, "Pacific Unions: a Reappraisal of the Theory that 'Democracies do not go to war with each other'", *Review of International Studies*, Cilt 20, No 3, 1994, s. 207-23.

⁴ Robert Jervis, "Cooperation under the Security Dilemma", *World Politics*, Cilt 30, No 2, 1978, s. 167-214; Barry Buzan ve Eric Herring, *The Arms Dynamic in World Politics*, Boulder, Lynne Rienner, 1998; Bjørn Møller, *Resolving the Security Dilemma in Europe. The German Debate on Non-Offensive Defense*, Londra, Brassey's, 1991.

ait ayrı bir mantığı ve teknolojik mecburiyetleri vardır. Bununla birlikte diğer etkenlerden bağımsız faaliyet göstermez. Devletlerin askeri yetenekleri arasındaki etkileşim, siyasi ilişkilerden büyük ölçüde etkilenir. Aynı durum, devlet ve devlet-dışı aktörler birbiriyle karşı karşıya geldiğinde de geçerlidir.

Çalışmanın geri kalan kısmı, askeri gündemde geçmiş yıllarda yaşanan değişiklikleri izlemek için, güvenlikleştirme modellerini dört farklı dönem çerçevesinde inceleyecektir: 1945’de biten klasik Avrupa büyük güç dönemi; Soğuk Savaş; Soğuk Savaş sonrası dönem ve 11 Eylül 2001 sonrası. Bu dönemselleştirme, Realist uluslararası ilişkiler düşüncesinde oldukça yaygındır. İlk üç dönem kutupluluktaki değişimleri –çok sayıda büyük güçten ikiye, ikiden bir büyük güce–, sonuncu dönemse, temel tehdit kaynağının devletten devlet dışı aktörlere değişmesini temsil etmektedir. Bu dönemselleştirmenin, güvenlikleştirme modellerindeki önemli değişiklikleri de yansıttığını savunacağım. Aynı zamanda, bu özellikler, makrodan mikro düzeye uzanan bir hat boyunca da izlenebilir. Bu çerçevede, bazı güvenlikleştirmeler, ilişkileri küresel düzeyde belirlerken, diğerleri daha yerel düzeyde işlev görebilir veya hattın iki ucu arasında ortada da (genellikle bölgesel düzey) yer alabilir. Bu yaklaşım, hâkim güvenlikleştirmeler arasındaki çekişmelerin, bu güvenlikleştirmelerin nasıl meydana gelip ortadan kalktıklarının ve farklı düzeylerdeki (ve farklı güvenlikleştirme dönemleri boyunca) güvenlikleştirmeler arasındaki etkileşimlerin daha kolay incelenmesini de mümkün kılmaktadır.

1648’den 1945’e Avrupa Klasik Büyük Güç Dönemi

Klasik güç dengesi dönemi boyunca, güvenlikleştirmenin açık farkla temel özelliği, büyük güçlerin birbiriyle karşı karşıya gelmesiydi. On dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar, Avrupalı güçler, ABD ve Japonya, dünyanın geri kalan kısmının neredeyse tamamında sömürge denetimi kurmuşlardı. Afrika, Orta Doğu, Güney ve Güney Doğu Asya bölgeleri, büyük ölçüde paylaşılmıştı. Sadece Güney Amerika (on dokuzuncu yüzyıldan itibaren) ve Güney Doğu Asya (on dokuzuncu yüzyıl sonunda), bağımsız bölgesel askeri güvenlik dinamikleri olarak faaliyet göstermeye başlamışlardı. Avrupa güç dengesi bir anlamda bir bölgeydi. Fakat Avrupalı imparatorlukların erişimi ve Avrupalı büyük güçlerin küresel hâkimiyeti sebebiyle, bir diğer anlamda dünyanın kendisiydi. Kentel güçlerin yerel direniş karşısında denetimlerini yaygınlaştırmaya veya güçlendirmeye çalıştıkları yerel düzey, sömürge savaşları biçiminde aktifti. Güney ve Güney Batı Asya’da İngiltere ve Rusya arasında yaşanan “Büyük Oyun”da da görüldüğü gibi, bu bölgesel çatışmalar, büyük güçlerin etki alanlarının karşılaşma noktalarında ortaya

çıktığında, büyük güç güvenlikleştirmelerine dönüşebilirdi ve dönüştü de. Fakat bu dönemde, sömürgeciliğe karşı yerel direniş, temel olarak, sömürgecilik karşılığının çevresine dahi yanaşmayan, genelleştirilmiş veya örgütlenmiş bir güvenlikleştirme işareti göstermeyen bir yerel mesele idi.

Bu dönemin bir özelliği, büyük güçler arasındaki savaşın uluslararası toplumun temel bir kurumu⁵ ve bu sebeple hem meşru hem de beklenilir olmasıdır. Bu, belirli savaflara karşı etkili bir karşı çıkış olmasına rağmen, en azından Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar barış taraftarları dışında savaşın çok fazla güvenlikleştirilmemiş olması anlamına gelmektedir. Ulusal kimliğin genellikle ırkçı ve sosyal Darwinist temellere dayandırılan üstünlüğü, savaşlar için sağlam bir destek sağlamıştır. Bu, aynı zamanda, askeri tehditlerin ve bu tehditler karşısındaki savunulmazlık durumunun görece olarak bağımsız olan mantığının her zaman yüzeye yakın durduğu anlamına gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı'na yol açan klasik askeri güvenlikleştirmeler, bu dinamiğin örnekleridir: İngilizlerin Alman savaş gemilerini (ve savaş gemisi üretme kapasitesi) sayması, Fransız, Alman ve Rusların ordularının büyüklüğünü ve seferberlik hızını karşılaştırmaları. Silahlanma rekabet ve yarışları, bu dönemin tipik özelliklerindedir. Aynı durum, ittifaklar için de geçerlidir.

Geriye dönüp bakıldığında, diğer dönemlerden farklı olarak bu dönemde, evrenselci makro güvenlikleştirmelerin olmaması veya çok az olması dikkat çekmektedir. Büyük güçlerin rekabeti, temel olarak, belirli çıkarlara mahsus güvenlikleştirmelere sebep olmuştur. Bu güvenlikleştirmeler, küresel olarak kabul edilecek şekilde inşa edilmeleri anlamında değil, sadece küresel etkilere sahip olmaları anlamında küreseldir. Çoğulcu siyasi yapıyı toplu olarak korumayı ve dünya hegemonyası veya dünya imparatorluğu kurmaya yönelik girişimlere karşı çıkmayı amaçlayan bir uluslararası toplum kurumu olarak anlaşıldığında güç dengesi, evrensel bir referans nesnesi (*reference object*) olmaya tek adaydı. Güç dengesinin bir referans nesnesi olarak kaderi, yüksek (on dokuzuncu yüzyıl boyunca Avrupa Uyum, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyetindeki ortak güvenlik maddeleri) ve düşük uçlar arasında (Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarına giden dönem) büyük dalgalanmalara eğilimliydi.

İdeolojinin, evrensel güvenlikleştirmelerde belirleyici olmasa bile, temel bir değişken olduğu ortadadır. On sekizinci yüzyıl Avrupa'sında olduğu gibi monarşist güçler dengesinde, tek evrensel baskı, bağımsızlığın bir hegemonu kaybedil-

---

⁵ Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, New York, Columbia University Press – Londra, Macmillan, 1977, s. 184–99.

mesine yönelik ortak korkuydu. İdeoloji, Fransız Devrimi'nden sonra, daha geniş güvenlikleştirmeler (ilk olarak, cumhuriyetçilerle monarşistlerin karşı karşıya gelmesi) inşa etmek için kullanılabilecek bir yol haline geldi. Bu, on dokuzuncu yüzyılda bazı ittifakların kurulmasına kesinlikle yardımcı olmuştur. Geriye dönüp bakıldığında, ideolojinin, özellikle faşizm korkusunun, 1930'ların güvenlikleştirmelerinin şekillendirilmesinde büyük bir rol oynadığı belirtilebilir. Fakat bunun, liberal demokrasi, faşizm ve komünizmin üçünün de etkin ve hangi "diğer" in daha tehdit edici olduğu konusunda kararsız kaldıkları o dönemin ideolojik üç kutupluluğuyla ilgisi bulunmamaktadır.

Soğuk Savaş

Soğuk Savaş, güvenlikleştirmenin bu klasik modelinden büyük bir kopuşu temsil etmektedir. Bununla birlikte, bazı özellikler süreklilik gösterdi. Savaş, büyük güçler arasında daima var olan bir ihtimal olarak kaldı ve sömürgeciliğin sona ermesinin ardından bağımsızlığını yeni kazanan devletler arasında bölgesel düzeyde daha muhtemel hale geldi. Düşmanlık erken dönemlerde kökleştiği için, askeri güvensizliğin bağımsız dinamikleri ABD ve SSCB arasında, Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere ve Almanya arasında olduğu gibi belirgin kaldı. Süper güçler, birbirlerinin nükleer savaş başlıklarını, bombalarını, füzelerini, tümen ve donanmalarını sayarken, sadece temel silahlar değişikliği gösterdi. 1945 sonrasında asıl değişiklik, evrensel güvenlikleştirme türünün ortaya çıkmasıdır. Evrensel güvenlikleştirme, büyük güçler dengesinin belirli çıkarlara mahsus konularını ve yerel direnişi aşmayı (oldukça başarılı bir şekilde) amaçlar ve bunun yerine tüm dünyayı insanlığın geleceğine yönelik oynanan sıfır toplamı oyunda taraf seçmeye davet eden (bir anlamda zorlayan) ideolojik olarak tanımlanmış güvenlikleştirmeleri dayatır.

Dört önemli biçimsel ve siyasi gelişme, Soğuk Savaş'ı geleneksel büyük güç döneminden farklılaştıran güvenlikleştirme düzeyleri ve temel modelindeki değişikliklere zemin hazırlamıştır.

İlk gelişme, güç yapısının çok kutupluluktan iki kutupluluğa değişmesidir. Geniş ölçüde gözlemlendiği gibi, bu durum, dengelemenin iki süper güç arasında içselleştirildiği, ittifakların uzun dönemli olduğu ve kurumsallaştığı, rekabet dinamiklerinin temel olarak tek bir eksene odaklandığı oldukça katı bir yapı yaratmıştır.⁶

⁶ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, New York, Mc Graw-Hill and Reading, Addison-Wesley, 1979.

İkinci olarak, gücün iki kutuplu dağılımını sıkı bir şekilde tamamlayacak şekilde, faşizm karşısında galip gelen ve insanlığın geleceğine yönelik farklı senaryolar çizen iki evrenselci vizyon etrafında ideolojik kutuplaşma ortaya çıktı: liberal demokrasi ve komünizm. İki galip süper gücün birbirine bu kadar karşıt ideolojileri temsil etmesi, askeri ilişkilerinin güvenlikleştirilmesini oldukça kolay hale getirmiştir.

Üçüncü gelişme, nükleer silahların bulunması ve askeri gücün tanımlayıcı ölçütü olarak hızlı bir şekilde benimsenmeleridir. Nükleer silahlar, yeni ve ilk başta gelişmemiş bir teknoloji olduğundan, Soğuk Savaş'ın ilk dönemini, yoğun bir teknolojik rekabete tutsak etmiştir. Teknolojideki hızlı değişimler bazen bir tarafa veya diğerine önleyici vuruş yapma fırsatı sunuyor görünmüştür. Bu sorun, Soğuk Savaş boyunca Doğu ve Batı arasındaki askeri güvenlikleştirmenin asıl unsurunu oluşturmuştur.

Dördüncü nokta, Soğuk Savaş ile eş zamanlı olarak ortaya çıkan ve bazı durumlarda Soğuk Savaş'a bağlı gelişen sömürgeciliğin tasfiyesi sürecinin 1960'ların sonuna kadar Afrika ve Asya'nın büyük bir kısmında bağımsız devletlerin ortaya çıkmasına sebep olmasıdır. Bununla birlikte, sömürgeciliğin tasfiye edilmiş olması, üçüncü dünya meselelerinin süper güçlerce küresel rekabetin bir parçası olarak yaygın bir şekilde güvenlikleştirilmesini önlemedi. Çevreleme ve karşı-çevrelemenin askeri ve ideolojik zorunlulukları, üçüncü dünyanın birçok kısmının süper güç rekabetinde, süper güçlerden her birinin insanlığın geleceğine yönelik iddialarını gerçekleştirmede başarı düzeylerinin bir ölçüsü olarak ödül işlevi görmesi anlamına gelmekteydi.

Bu dört gelişme çerçevesinde ortaya konulan güvenlikleştirme modelleri, düzeyler bağlamında da değerlendirilebilir. Küresel düzeyde, klasik büyük güç dengelemesinin iki süper güçle sınırlanmasından fazlası yaşandı. ABD ve SSCB'nin karşılıklı güvenlikleştirmelerinde klasik dengeleme ögesi bulunsa da güvenlikleştirmenin evrenselci bir şekilde çerçeveselendirilmeye başlanması yönünde ayrı bir hareket bulunmaktaydı. Artık bu güvenlikleştirme, sadece tek bir büyük gücün (veya bir dizi büyük güç) diğerleri karşısındaki kaderiyle değil, insanlığın tamamının kaderiyle ilgiliymiş gibi ifade edildi: Uygur medeniyetin geleceğini komünist mi, yoksa liberal demokratik ideoloji mi belirleyecek? Bu evrenselci çerçeve, bir güvenlikleştirme eylemi olarak dikkat çekici biçimde başarılı oldu ve güvenlikleştirmenin ilk kez küreselleştirilmesini temsil etti. Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Japonya ve Avustralya'nın büyük kısmında geniş ölçüde kabul edildi ve ABD liderliğinde uyumlu, istikrarlı ve sıkı bir biçimde kurumsallaştırılmış bir Batı Bloğu'nun kurulmasında önemli bir temel sağladı. Bu güven-

likleştirmenin karşıtıysa, benzer bir şekilde Sovyet Bloğu'nun temellerini sağlamış ve hatta bir süreliğine Çin ve Sovyetler Birliği'ni bir arada tutmuştur.

Üçüncü dünya ülkelerindeki birçok elit, Soğuk Savaş'a bağlanmak için hazırdılar. Bazısı inanmadan, diğerleriyse hesaplamadan bağlantılarını kurdu. Bağlantısızlar bile, kendi siyasi tarafsızlıklarını ortaya koyarak, Soğuk Savaş güvenleştirmesinin küreselleşmesinde kendilerine düşen payı yerine getirdiler. Realistler, hâkim güvenleştirmenin küreselleşmesini ABD ve SSCB'nin gücünün basit bir fonksiyonu olarak görecektir. Fakat ben, bunun iki süper gücün evrensel bir gerçeği temsil ettiğini düşündükleri iç karakterleriyle daha çok bağlantısı olduğunu düşünüyorum. Çünkü ideolojik kutuplaşma olmadan iki kutupluluk daha az yoğun yaşanırdı. Liberal-demokratik barış teorisi ışığında, ABD ve SSCB'nin her ikisinin de liberal demokrasi olması durumunda, Soğuk Savaş iki kutupluluğunun güvenleştirmesinin nasıl gözükceğini (veya askeri bir güvenleştirmenin olup olmayacağını) sormak ilginçtir.⁷

Güvenliğin evrenselci bir şekilde çerçeveselendirilmeye başlanması, en başarılı şekilde süper güç rekabetince gösterildi. Bununla birlikte, küresel bir karaktere sahip farklı iki başarılı güvenleştirme daha bulunmaktaydı. Bunlardan biri, özellikle nükleer silahların ve daha genel anlamda süper güç mücadelesinin bünyesinde barındırdığı savaş tehlikesinin güvenleştirilmesi idi. Bu güvenleştirme, uçak ve zehirli gazlarla yapılacak bir diğer dünya savaşının Avrupa medeniyetini yok edeceği yönünde gerçek korkulara yol açan Birinci Dünya Savaşı'nın sağladığı temeller üzerine kuruldu. Bu, başka bir makalede, savaş korkusunun *güvenlik ikilemine* ait klasik yenilgi korkusunun önüne geçmeye başladığı *savunma ikilemi* olarak kurgulanmıştı.⁸ İkinci Dünya Savaşı ortaya çıktığında bu korku gerçekleşmedi; fakat nükleer silahları yaygınlaştırdı ve savunma ikilemini yakın ve gerçek bir kaygı haline getirdi. Bu durum, Batı'da "kızıl olmaksızın ölmek daha iyi" sloganlarında kendini göstermiştir.

Nükleer silahların güvenleştirilmesi, caydırma teorisinde yer alan, diğer tarafın güvenleştirilmesine bir karşı çıkıştı. İkisi, 1962 Küba Krizi'ndeki gibi önemli olaylarda bir araya geldi. Soğuk Savaş'ın hâkim güvenleştirme modelinden farklı olarak, nükleer silahların güvenleştirilmesi, dünya genelinde daha az kabul edildi. Bu güvenleştirmenin temel biçimi, Batılı muhalif sivil toplum grupları ve onların kurduğu ulus aşırı bağlantılardı. Bununla birlikte, bu karşı çıkış, sürekli ve küresel olarak kabul edilen etkili bir konum değildi. Dev-

⁷ Barry Buzan, *The United States and the Great Power*, Cambridge, Polity, 2004.

⁸ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in Post-Cold War Era*, Hemel-Hempstead, Harvester Wheatsheaf ve Boulder Co, Lynne Rienner, 1991, s.270-93.

letlerarası düzeyde, nükleer silahların yayılmasına karşı uluslararası bir rejim oluşturma yönünde alınan önemli ve oldukça başarılı girişimlere paralel gelişmişti. Nükleer silahların yayılmasını önleme girişimleri, süper güçlerin kendi konumlarını ve askeri üstünlüklerini koruma çabalarını da göstermekteydi. Bununla birlikte bu girişimlerde, nükleer silahların yayılmasının bunları kullanma ihtimalini artırdığına yönelik korku da önemli bir faktördü.⁹ Nükleer silah korkusu, Soğuk Savaş güvenlikleştirme ve caydırmanın teknolojik itici kuvvetleri ile birleştiğinde, Soğuk Savaş boyunca askeri sektörün ön planda olduğunu göstermektedir.

Diğer başarılı küresel güvenlikleştirme, yabancı idaresine karşı güvenlikleştirmeyi dünya genelinde koordine etmekle kalmayan, ayrıca sömürgeciliği askeri gücün geçerli bir kullanım biçimi olarak meşru olmaktan çıkartan¹⁰ ve böylece uluslararası toplumun temel kurumlarından birini geçersiz hale getiren sömürgecilik karşıtı hareketti. Bu güvenlikleştirmedeki başarı, sömürgecilik dönemi boyunca büyük ölçüde bastırılan bölgesel güvenliğin bağımsız dinamiklerinin açığa çıkmasında büyük bir rol oynamıştır. Bu hikâyenin detayları başka yerlerde açıklanmıştır.¹¹ Sömürgeciliğin tasfiyesi, birçok bölgede (en açık biçimiyle, Orta Doğu, Güney Asya ve Güney Doğu Asya) güvenlikleştirmenin yerel özelliklerinin Soğuk Savaş'ın küresel düzeydeki güvenlikleştirmesiyle etkileştiği çatışma oluşumlarını (örneğin, Arap-İsrail, Hindistan-Pakistan, ASEAN-Vietnam) meydana getirmiştir. Güvenlikleştirmenin yeni ortaya çıkmış bölgesel süreçleri ve küresel düzeydeki evrenselleşmiş güvenlikleştirme arasındaki etkileşim, birçok açıdan askeri sektördeki bir diğer Soğuk Savaş hikâyesidir. Bu hikâye, bu dönem boyunca birçok sıcak savaşa sebep olmuş ve rakibin yerel müdahalelerinin süper güç rekabetini doğrudan artırabileceği korkusu sebebiyle nükleer rekabete de bağlanmıştır. Bu sırada, Batı Avrupa, kendi geçmişini korkulan "öteki" olarak inşa ederek ve AB içinde ileri bir güvenlik toplumunun kurumlarını oluşturarak benzeri olmayan bir güvenlikleştirme sürecine girişmişti.

Sömürgeciliğin sona ermesi, yerel düzeyi de açığa çıkarmıştır. Daha fazla ülke bağımsızlığını kazandıkça, yerel düzeydeki vurgu yabancı idareye karşı çıkıştan yeni yerli liderlere karşı iç direnişe doğru değişti. Bu direniş, birçok üçüncü dünya ülkesinde, yaşandı ve genellikle daha yüksek düzeydeki –hem bölgesel hem küresel– güvenlikleştirmelerin içine çekildi.

---

⁹ Buzan ve Herring, *The Arms Dynamic*, s.53-71.

¹⁰ Edward Keene, *Beyond The Anarchical Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics*, Cambridge, Cambridge Un. Press, 2004.

¹¹ Barry Buzan ve Ole Wæver, *Regions and Power: The Structure of International Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

Soğuk Savaş Sonrası

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Soğuk Savaş döneminin tanımlayıcı özelliklerinden ikisine son veren, toptan bir güvenliğin dışına çıkarma eylemiydi. Komünizmin çöküşü, ideolojik iki kutupluluğu sona erdirirken; Sovyetler Birliği'nin çöküşü, iki kutuplu güç yapısı üzerinde benzer bir güvenlik etkide bulundu. Bunun birleşik etkisi ise Soğuk Savaş'ın yoğun evrenselci güvenlikleştirmesinin, yerine kendisiyle karşılaştırılabilir bir şey bırakmadan ortadan kalkmasıydı. Güvenlikleştirmenin temel sektörü olan askeri sektör, on yıl boyunca arka plana itildi. Bu değişiklik o kadar derindi ki, klasik dönemi Soğuk Savaş'a bağlayan uzun dönemli sürekliliklerden biri de ortadan kalkmış oldu: Savaşın büyük güçler arasında gerçek bir ihtimal olarak kabul edilmesi. 1990'dan bugüne, en radikal realistler dışında herkes, savaşın ortaya çıkmasının çevre bölgelerde muhtemel, fakat büyük güçler arasında düşünülemez olduğu düşüncesini benimsedi.¹² Bu koşullar altında tuhaf bir biçimde, ABD dev bir askeri bütçeye sahip olmaya devam etmiştir. ABD askeri bütçesi, kısa süre içerisinde kendisinden sonraki on gücün askeri harcamaları toplamından daha büyük bir miktara ulaştı. Böylece, klasik ve Soğuk Savaş dönemlerinin özelliği olan askeri teknoloji alanında devletler arasındaki yoğun rekabet küresel düzeyde (bölgesel düzeyde olmasa bile) azalırken, ABD rakibi olmamasına rağmen, askeri teknolojideki liderliğini korumak için bu alana para aktarmaya devam etti.

Nükleer silah tehdidinin geri çekilmesiyle, Soğuk Savaş'a yönelik sivil toplum güvenlikleştirmeleri de ortadan kalktı. Devlet düzeyinde nükleer silahların ve nükleer silah üretme teknolojisinin yayılmasını önlemeye ya da en azından yavaşlatmaya yönelik taahhütlerin derecesi Soğuk Savaş dönemininkinden farklı değildi. Buna rağmen, nükleer silahlar ve bunların bir büyük güç savaşında kullanılmasına yönelik korku, artık halk arasında büyük ölçüde temel bir endişe kaynağı değildi.

Soğuk Savaş sonrası dönem askeri sektöründe başarılı makro güvenlikleştirmelerin olmaması göze çarpmaktadır. Bu durum, askeri sektörün öneminde en azından küresel düzeyde keskin bir düşüşe neden olmuştur. Bölgesel düzeyde (en çok Afrika, Orta Doğu ve Güney Asya'da dikkat çekerek) daha önceki gibi sömürge sonrası güvenlikleştirmeler yukarıdan iki yerine tek kutuplu bir müdahaleyle de olsa devam etmiştir. Bazı bölgeler, özellikle Güney Doğu Asya ve Gü-

¹² James M. Goldgeiger ve Michael Mc Faul, "A Tale of Two Worlds: Core and Periphery in The Post-Cold War Era", *International Organization*, Cilt 46, No 2, 1992, s. 467-491; Max Singer ve Aaron Vildavsky, *The Real World Order: Zones of Peace/Zones of Turmoil*, Chatham, Chatham House Publishers, 1993.

ney Afrika, güvenlik dışına çıkarılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yaşanan sömürgecilğin tasfiyesinin son perdesi, Avrupa'yı dönüştürmüş ve Sovyetler Birliği'nin önceki alanında yeni bir bölge yaratmıştır.¹³ Bu dönemde, güç yapısının tek kutuplu olduğu yaygın biçimde kabul edilmiştir. 1990'lar boyunca Çin ekonomisinin hızla büyümesi ve Çin'in Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından görece olarak güçlenmesi bir yana bırakılırsa, bu durumun geçici olmadığı, süreklilik arz ettiği yönünde artan bir farkındalık vardı.

Batı, eski Yugoslavya Cumhuriyeti'ne ve Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı önemli askeri müdahalelerde bulunmuşsa da, bu müdahaleler, sadece büyük güç rekabetinin büyük ölçüde ortadan kaldırılmış olması dışında eskiye benzeyen, belirli çıkarlara ait yerel güvenlikleştirmeleri temsil etmiştir. Somali ve Ruanda'da yaşanan felaketlerle oldukça yamalı bir uygulama geçmişine sahip olan, askeri gücü insan haklarının savunulmasında kullanmanın hukukiliği, yararlılığı ve ahlaklılığı konusunda Batı'da tartışma yaşanmaktaydı.¹⁴ Washington bir tehdit açığı sorunu yaşıyor görünüyordu ve ABD'nin dış ve güvenlik politikasında odak noktası olarak Sovyetler Birliği'nin yerine geçecek bir tehdit inşa etme görüntüsü çizen bir dizi güvenlikleştirme girişimleri vardı. ABD'ye denk bir rakip olarak, Japonya'ya odaklandı. Fakat daha sonra Japon ekonomisi daralmaya girince, Japonya, yerini yükselen Çin'e bıraktı. Huntington'un ünlü "medeniyetler çatışması" tezi, İslam ve Doğu Asya'yı Amerikan gücü ve değerlerine karşı gösteren açık bir güvenleştirme girişimiydi. Nihai olarak bu süreç, ağır bir şekilde silahlanmış ABD'nin, asıl suçu ABD çıkarlarına saygı göstermeyi ve boyun eğmeyi (*kow-tow*) reddetmek olan az sayıdaki asi devleti güvenlikleştirmekten daha iyisini yapamadığı bir noktaya geriledi. Bu girişimlerden hiç biri gerçek anlamıyla kökleşmedi. Bununla birlikte, 1990'lar boyunca, en başarılı makro güvenlikleştirmeler diğer sektörlerde -özellikle ekonomik ve sosyal- yaşandı. ABD ve Çin arasında Tayvan meselesine yönelik çatışma ihtimalinin devam etmesi dışında, büyük güçler kendi aralarında ortaya çıkabilecek bir savaştan korkmuyor ve askeri rekabetle ilgilenmiyorlardı. ABD'nin dev askeri harcaması, referans konusunun ABD'yi herhangi bir muhtemel rakipten farklılaştıran yüksek teknoloji askeri gücüyle tek süper güç olarak uluslararası konumuna değiştiğini temsil ediyor görünmekteydi.

¹³ Barry Buzan ve Ole Wæver, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, Cambridge Un. Press, 2003.

¹⁴ Adam Roberts, "Humanitarian War: Military Intervention and Human Rights", *International Affairs*, Cilt 69, No 3, 1993, s. 429-64; Adam Roberts, "Humanitarian Action in War", *Adelphi Paper*, No 305, Londra, IISS, 1996; Nicholas J. Wheeler, *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford, Oxford University Press, 2000.

Yerel düzeydeki asıl gelişme, iç ayaklanma ve/veya sivil savaşların artmasıydı: Afganistan, Cezayir, Angola, Bosna, Burundi, Çat, Kolombiya, Kongo, Gürcistan, Endonezya, Lübnan, Liberya, Makedonya, Nepal, Filipinler, Peru, Rusya, Ruanda, Sırbistan, Sierra Leone, Somali, Sri Lanka, Sudan, Tacikistan ve Türkiye. Bu durum, Büyük Güçler arasında uluslararası toplumun yapısında delikler açan aciz devletler sorununa yönelik kaygı ile birlikte gelişmiştir. Bu, Robert Kaplan tarafından etkili biçimde kullanılan, aciz devletlerin çeteleşmeye, aşiretlere ve mafyaya yol açtığı senaryosudur.¹⁵ Bu tür devletlerde yaşayan insanlar için askeri güven(siz)lik, günlük hayatın Hobbesçu anarşinin birçok özelliğine sahip olduğu önemli bir yönü haline gelir. Bu tür siyasi başarısızlıkların dışarıdan düzeltilmesi oldukça zor ve maliyetlidir. Suçlular ve teröristler, etkili bir devlet denetiminin olmadığı alanlardan yararlanabilecekleri için, bu başarısızlıklar artan ekonomik liberalleşmenin karanlık tarafını oluşturan uluslararası düzlemde örgütlenmiş mafyalarca da desteklenebilir.

Aciz devletlere yönelik bu kaygı, artan liberalleşmenin (genellikle küreselleşme olarak tartışılır) her yerde devlet yapılarını zayıflattığı, bireyleri daha “aşiretçi” örgütlenme biçimlerine ittiği ve askeri olanaklara sahip devlet-dışı aktörlerin giderek ön plana çıktığı daha geniş bir sürecin parçası olarak görülebilir.¹⁶ Bununla birlikte, bu dönemin büyük güçleri, Üçüncü Dünya’ya müdahale etmekle çok fazla ilgilenmemektedirler. 1990’ların başında, ABD liderliğindeki Irak işgali, “yeni dünya düzeni” için bir model oluşturmadı. Sadece, iç siyasi eğilimleri ve sömürgecilik karşıtlığının devam eden meşruiyetine bağlı olarak, koşullar temel değerlerine yakın bir tehdit oluşturmadıkça büyük güçlerin sınırları ötesinde güç kullanmaya isteksiz olduğu kuralına istisnai bir durum oluşturdu.

11 Eylül Sonrası

El Kaide’nin 11 Eylül 2001’deki ABD saldırıları, Soğuk Savaş sonrası döneme ani ve beklenmedik bir son verdi ve askeri gündemdeki bir diğer önemli değişim

¹⁵ Robert Kaplan, “The Coming Anarchy”, *Atlantic Monthly*, Subat 1994, s.44-76; Jaap H. De Wilde, “Security Levelled Out: The Dominance of the Local and the Regional”, Pál Dunay, Gábor Kados ve Andrew J. Williams (der.), *New Forms of Security: Views from Central, Eastern and Western Europe*, Dartmouth, Aldershot, 1995; Buzan ve Wæver, *Regions and Powers*, s. 219–53.

¹⁶ Matthew Horsman ve Andrew Marshall, *After The Nation State: Citizens, Tribalism and the New World Disorder*, Londra, Harper Collins, 1995; Martin Van Creveld, *Nuclear Proliferation and The Future of Conflict*, New York, Free Press, 1993; Martin Van Creveld, *The Rise and Decline of the State*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999; Phil Cerny, “The New Security Dilemma: Divisibility, Defection and Disorder in the Global Arena”, *Review of International Studies*, Cit 26, No 4, 2000, s. 623-46.

sürecini tetikledi. En açık biçimiyle 11 Eylül, ABD için tehdit eksikliği sorununu çözdü ve teröre karşı savaş, ABD dış politikasının dayandırılacağı hâkim bir güvenlikleştirme sağladı. Aynı zamanda, tek kutupluluk döneminde Amerikan güvenlikleştirme biçimi daha açık ortaya çıkmış olsa da, 11 Eylül, Soğuk Savaş sırasında görülen evrenselleştirici eğilimleri yeniden açığa çıkardı. Amerika'nın farklılığı (*exceptionalism*) anlayışının iyi teşhis edilmiş özelliklerinden biri, ABD hükümetinin kendisini insanlığın geleceğine sahip olduğuna veya en azından bunu temsil ettiğine inanması ve bu sebeple insanlık adına konuşma ve hareket etme hakkı ve görevine sahip olduğunu düşünmesidir.¹⁷ Bu sebeple, farklı ilkelere ve ABD çıkarlarına evrenselleşmiş gibi başvurma eğilimi, Amerikan siyasi hayatına derin bir şekilde işlemiştir ve ülkenin güvenlik politikasına alışılmadık, ahlaki ve heyecan uyandıran bir ton vermektedir. Başkan Bush'un teröre karşı savaşta uluslararası topluma verdiği ve oldukça sık referans gösterilen "ya bizimlesiniz ya da teröristlerle" ultimatomunda bu eğilime çok açık biçimde rastlanır.¹⁸ Ayrıca, bu eğilim, Bush'un şu ifadesinde de oldukça açıktır: "Tarihe karşı sorumluluğumuz çoktan belli olmuştur: Bu saldırılara cevap vermek ve dünyayı şeytandan kurtarmak".¹⁹

Askeri gündemdeki değişimin sürekliliğini değerlendirmek için henüz çok erken olsa da bu değişimin önceki gündemden radikal bir kopuşu temsil ettiği kesinlikle açıktır. Bazı açılardan, askeri sektörün geleneksel üstünlüğü yeniden sağlanmıştır. Hatta savaş, sahnenin merkezine geri dönmüştür. Büyük güçlerin, teröre karşı savaşın hedeflerini izlemek amacıyla bölgesel ve yerel düzeylere müdahale etme gönüllülükleri canlanmıştır. Bu gönüllülük, Bush'un Irak, İran ve Kuzey Kore'yi hedef gösterdiği "Şeytan Ekseni" konuşmasına dramatik bir şekilde yansımaktadır. Bu durum, aynı zamanda 1990'larda kurulan aciz devletlere yönelik kaygıyı da ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte, teröre karşı savaş, daha öncekiler gibi bir savaş değildi. ABD, ilk planda askeri bir yaklaşım benimsemeye kararlı gözükmüşse de asıl eylemin geleneksel askeri biçimde olup olmayacağı belli değildi. Genel anlamda, teröre karşı savaşın oldukça başarılı bir makro güvenlikleştirme olduğu söylenebilir.

NATO, ilk kez 5. maddeyi harekete geçirmiş ve Japonya, Rusya, Çin ve Hindistan, bunu kabul etmiştir (Son üçünün aklında kendi "terörist" sorunları var-

¹⁷ Barry Buzan, *The United States and the Great Powers*, Cambridge, Polity, 2004.

¹⁸ Bkz. BBC News, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/2212647.stm>. (Erişim: 25 Ağustos 2002).

¹⁹ George W. Bush, *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington DC, Beyaz Saray, 17 Eylül 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, s. 5.

dı). El Kaide ve ideolojisinin medeniyete yönelik bir tehdit oluşturduğu, hem İslam dünyasının dışında hem de, her ne kadar bu tehdidin iyi veya meşru olup olmadığı konusunda farklı görüşler bulunsada, İslam dünyasında oldukça yaygın biçimde kabul edilmişti. 11 Eylül'den kısa bir süre sonra, Afganistan'da Taliban ve El Kaide'ye karşı ABD liderliğinde yürütülen savaş, o dönemde yaygın biçimde desteklenmişti. NATO bu ülkenin istikrara kavuşturulması ve yeniden inşasında (şu ana kadar çok başarılı olmasada) hala lider rolü oynamaktadır. Aynı zamanda, teröre karşı savaş, nükleer silahların devam eden güvenlikleştirilmelerine de yeni bir soluk getirmiştir. Şimdiki asıl korku, kitle imha silahlarının teröristlerin eline geçmesidir. Bunun dışında, esas olarak ABD'de ve aynı zamanda diğer birçok devlette iç güvenliği (*homeland security*) sağlama gerekliliği yönünde önemli bir görüş birliği sağlanmıştır. İç güvenlik gündemi, esas olarak askeri değildir ve ticaretten finansa bireysel seyahatten sivil özgürlüklere kadar her konuda denetimin artmasına imkân veren devlet haklarının ve gücünün artmasını içerir.

Bu modelin ilginç bir alt teması, teröre karşı savaş güvenlikleştirmesinin, Huntington'un öngördüğü İslam Dünyası ve Batı arasında bir medeniyetler çatışmasına dönüşmesini önlemek amacıyla birçok Batılı liderin giriştikleri eylemlerdir. Böyle bir gelişmeyi her iki tarafta da hoş karşılayacak tarafların olduğu kesindir (en açık biçimde El Kaidenin kendisi). Bu durum, sadece ABD'de değil, aynı zamanda Orta Doğu, Rusya, Endonezya, Hindistan, Kenya ve İspanya'daki "terörist" saldırılarda İslamcılarının göze çarpması nedeniyle kolayca gerçekleşebilir. "Bütün teröristlerin İslamcı olduğu" düşüncesine, İslam'a inanmanın terörist olmakla eş olmadığı yönünde güçlü bir iddiayla karşı çıkılması gerekiyordu. İnananlar toplumunu temsil ettiklerini ve inananlar için eylemlerde bulduklarını iddia eden radikallerin, inananlar toplumundan dışlanmasını sağlamak için, teröre karşı savaşın İslam dünyasının tamamına yayılması önlenmeliydi. Güvenlik dışlaştırma yönündeki bu karşı eylem, teröre karşı savaşın devam eden bir özelliğidir ve şu ana kadar oldukça başarılı olmuştur.

Bununla birlikte, teröre karşı savaş, sürekli bir makro güvenlikleştirme olarak genel anlamda başarılı olmuşsa da, ABD politikalarının bu bağlamdaki belirli güvenlikleştirmeleri tartışma yaratmıştır. Teröre karşı savaş bağlamındaki en açık, yaygın ve en derin tartışma Irak'ın işgalidir. ABD ve İngiliz hükümetleri, Saddam Hüseyin rejimi ile kitle imha silahları ve teröristler arasında bağlantı kurarak işgali meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Bu güvenlikleştirme hareketi, ABD'de başarılı oldu; fakat diğer birçok yerde yoğun bir şekilde tartışıldı ve hem AB hem de NATO içinde büyük ve zarar verici bölünmelerle sonuçlandı. Irak'a

karşı başarılı bir ön saldırının ardından gelen kötü hazırlanmış işgal, savaş muhalifleriyle bölünmeleri derinleştirdi. Bu durum, Allin'in "Irak, muhtemelen Bin Ladin'in ABD'nin başlatmasını istediği bir savaşı" değerlendirmesiyle aynı doğrultudadır. Irak Savaşı, El Kaide'nin temsil ettiği küresel terörizm sorununa karşı, destansal ölçüde bir taktik ve strateji hatasını temsil etmektedir. Irak bataklığının "şeytan eksenini" konuşmasına yansıyan müdahale etme gönüllülüğüne ket vurup vurmuyacağı görülecektir. İsrail'in Araplara karşı kendi savaşını Amerika'nın teröre karşı savaşına bağlama girişimi de bununla bağlantılıdır. Bu hareket, ABD'de zaten mevcut olan İsrail taraftarı eğilimi artırmış ve geniş ölçüde desteklenmiştir. Fakat (sorunu yayılmacı yerleşim politikalarıyla İsrail'in yarattığını düşünen) diğer yerlerde büyük ölçüde reddedilmiştir. Irak'ta olduğu gibi, belirli çıkarlara dayanan bu güvenikleştirme, ABD'yi teröre karşı savaşta diğer müttefiklerinin birçoğundan ayırmış ve böylece teröre karşı savaş güvenikleştirmesi üzerindeki görüş birliğini zayıflatmıştır.

Teröre karşı savaş, daha geleneksel diğer devlet-merkezci güvenikleştirmeleri kaldırmamışsa da arka plana itmiştir. 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi, ABD'nin diğerleri üzerindeki askeri üstünlüğünü koruma niyetini yeniden temin etmiştir: "Savunmamızı herhangi bir meydan okumanın ötesinde kurmalı ve sürdürmeliyiz... Askeri gücümüz, olası düşmanları Birleşik Devletlerin gücünü aşmak veya dengelemek umuduyla silahlanma artışına girişmekten alıkoymaya yetecek kadar büyük olacaktır."²⁰

Sonuç

Teröre karşı savaş veya yukarıda daha geniş tartışılan güvenikleştirmenin küreselleşmesi, güvenikleştirmenin, klasik devlet-merkezli çerçevesinden, askeri güvenlik gündeminde farklı referans konularının ve devletlerin yanı sıra toplumun hem sivil hem de sivil olmayan taraflarını temsil eden devlet dışı aktörlerin yer aldığı bir çerçeveye doğru genişlediğine işaret etmektedir. Bu genişlemiş alanda, önemli dört farklı şiddet yapısı bulunmaktadır:²¹

Devlet devlete karşı: Egemen devletlerin güç dengesine giriştikleri ve devamlı olarak kendi aralarında savaştıkları, anarşinin ikinci düzey biçimindeki düzensizliklere yönelik Westfalyan uluslararası ilişkilerin geleneksel kaygısıdır. Bu kaygı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve uluslararası sistemin merkezinde de-

²⁰ Ibid., s. 29–30.

²¹ Barry Buzan, "An English School Perspective on Global Civil Society", Stefano Guzzoni ve Dietrich Jung (der.) *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, Londra, Routledge, 2003, s. 94–105.

mokratik bir barış bölgesinin ortaya çıkmasıyla bütünüyle azalmıştır. Çevre bölgelerde, özellikle giderek daha çok sayıda devletin kitle imha silahı edindiği Orta Doğu ve Asya'da hala aktiftir. Çevreden merkeze yönelik askeri bir tehdit biçiminde aktif olup olmayacağı ise önümüzdeki dönemde görülecektir. Bu potansiyele, ABD'nin Kuzey Kore, Irak ve İran'ı güvenleştirmesinde değinilmiştir.

Devlet Sivil Olmayan Topluma Karşı: Devletin anarşinin ilk şeklini oluşturan sivil düzensizliğe karşı bir çözüm oluşturduğu yönündeki geleneksel Hobbesçu gündemdir. Devlet, hukuki bir çerçeve çizerek ve savaş ağaları, teröristler, organize suçlar gibi barışa zarar vermeye ve vatandaşlara karşı güç kullanmaya çalışan sivil olmayan her türlü unsura karşı meşru şiddet tekeline uygulayarak vatandaşları birbirine karşı korur. Küreselleşmeyle birlikte, bu gündeme daha geniş bir boyut eklenmiştir. Liberalleştirilmiş bir ekonominin açık olması, ulus aşırı suçlular, teröristler gibi radikal unsurlara küresel bir düzlemde faaliyette bulunma fırsatı sağlamaktadır. Sonuç olarak, geleneksel Hobbesçu iç güvenlik gündemi, uluslararası düzeye çekilmiş ve uluslararası toplum ile küresel düzlemde sivil olmayan unsurlar arasındaki bir sorun haline getirilmiştir. Bu gündem kitle imha silahlarının dünya hükümeti oluşturma çabasına dâhil edilebileceği korkusuyla birlikte teröre karşı savaşın yapısını geniş ölçüde oluşturmaktadır.²²

Devlet ve Sivil Toplum Karşı Karşıya: Bu gündem, devleti daha çok bir baskı birimi ve çıkarların bütünlükçü savunucusu (*ring holder*) olarak gören Hobbesçu anlayış yerine elit çıkarlarının savunucusu olarak görenlerin temel kaygısıdır. Bugünkü uluslararası sistemde siyasi üstünlüğünü ve polis, hukuk ve ordu üzerindeki denetimlerini kendi çıkarlarını izlemek, zenginleşmek veya iktidarlarını korumak için sivil toplumu bastırarak kötüye kullanan devlet elitlerinin geniş gündemini gözler önüne serer. Örnekler arasında, Burma'daki askeri cunta, Robert Mugabe'nin Zimbabwe'deki terör rejimi, Sudan'da Kuzey'in Güney ve Batı'ya karşı savaşları, Ruanda'da Tutsilerin katliamı, Endonezya'nın Doğu Timor'un ayrılmasını önleme girişimi sayılabilir. Bu tür baskılar, hem uluslararası toplum hem de insan hakları hareketleri gibi küresel sivil toplum unsurlarının kaygısı haline gelmektedir.

Sivil ve Sivil Olmayan Toplum Karşı Karşıya: Bu, devletin varlığının neredeyse sona erdiği, bu sebeple önceki üç olasılığı ortadan kaldırıp, toplumun sivil ve sivil olmayan taraflarını birbirleriyle ve dünyanın geri kalan kısmıyla saf “do-

²² Alexander Wendt, “Why a World State is Inevitable”, *European Journal of International Relations*, Cilt 9, No 4, Aralık 2003, s. 491-542.

ğa durumu”nda bıraktığı durumdur. Afrika’da yaygın olan Kongo, Liberya, Sierra Leone, Somali ve Angola’daki gibi devletlerin yapılarının acizleştiği, birçok savaş lordunun ve “büyük adam”ın toprak ve siyasi iddialarını çarpıştırdıkları sivil olmayan savaşlar ve aciz devletler bu gündemin en açık örneklerini sağlar. Bu lordların bazıları sadece sahip oldukları toprak üzerinde denetim kurmuş ve devlet işlevlerinin çok az bir kısmını yerine getiriyor olmalarına rağmen, devlet oldukları iddiasında bulunacaklardır. Devletin acizleşmesi, uluslararası toplumun kendi yapısında açılan deliklere siyasi olarak nasıl tepki göstereceği konusunda sorunlar yaratmaktadır. Küresel sivil toplum içinse, yaşanan karmaşanın insani sonuçları ve insan hakları bağlamındaki etkileriyle nasıl mücadele edecekleri konusunda sorunlar ortaya çıkarır. Sivil olmayan küresel topluma ise yasa dışı ve/veya sosyal olmayan faaliyetleri için güvenlik alanları sunmaktadır.